

Materialne warunki życia

Przedruk i rozpowszechnianie
tej publikacji **w całości** dozwolone
wyłącznie za zgodą CBOS.
Wykorzystanie **fragmentów**
oraz danych empirycznych
wymaga podania źródła

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2017 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

- ▶ Ponad połowa ankietowanych (55%) charakteryzując sposób gospodarowania pieniędzmi w swoich rodzinach twierdzi, że żyje im się średnio – starcza na co dzień, ale muszą oszczędzać na poważniejsze zakupy. Mniej więcej co czwarty ma większą swobodę w gospodarowaniu domowym budżetem: żyje mu się dobrze – starcza na wiele bez specjalnego oszczędzania (24%) – bądź bardzo dobrze – może sobie pozwolić na pewien luksus (2%). Mniejszymi niż przeciętnie zasobami dysponuje co piąty ankietowany, przy czym przeważająca część tej grupy deklaruje, że żyje skromnie (17%), co oznacza, że na co dzień musi bardzo oszczędnie gospodarować, a bardzo nieliczni (2%) określają życie swojej rodziny jak bardzo biedne i przyznają, że nie starcza im na zaspokojenie nawet podstawowych potrzeb.

- ▶ Odsetek badanych żyjących na ponadprzeciętnym poziomie jest najwyższy z dotąd notowanych, czyli od 1993 roku, a oceniających swoją sytuację finansową poniżej przeciętnej – najniższy.

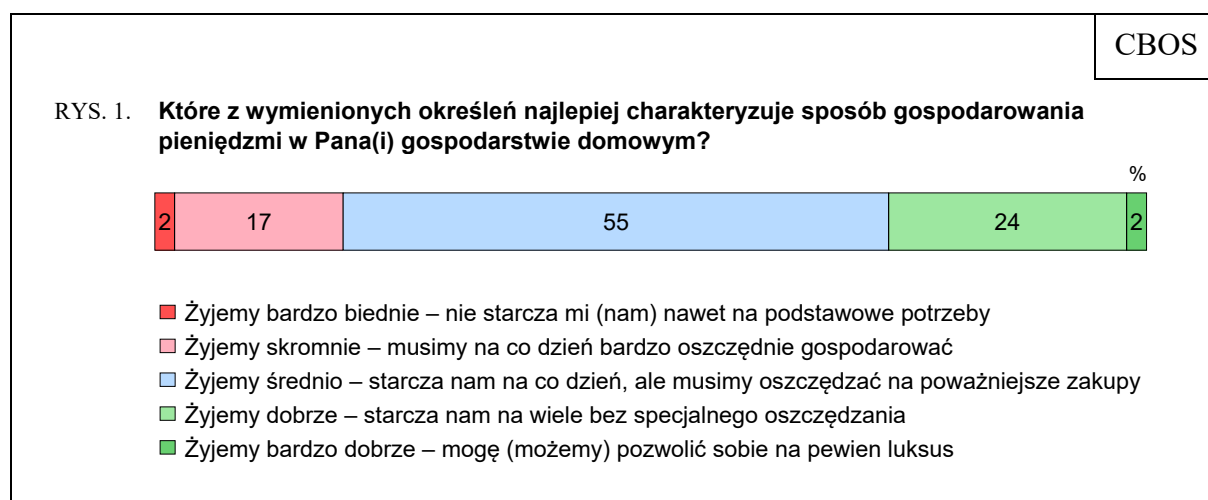
- ▶ Biedy obawia się ponad jedna czwarta badanych, przy czym 21% uważa, że jakoś sobie z nią poradzi, a 6% odczuwa wobec niej bezradność. Zdecydowana większość nie ma takich obaw, w tym ponad dwie piąte (42%) bierze pod uwagę pogorszenie sytuacji materialnej, a mniej niż jedna trzecia (30%) jest całkowicie spokojna o swoją przyszłość.

- ▶ Odnotowany w tym roku odsetek badanych spokojnych o swoje finanse jest najwyższy od dwudziestu lat, a obawiających się biedy – najniższy.

Od wielu lat monitorujemy zmiany zachodzące w położeniu materialnym polskiego społeczeństwa. Regularnie, co miesiąc, pytamy ankietowanych o ocenę warunków materialnych ich gospodarstw domowych oraz przewidywania w tym zakresie na najbliższy rok. Dodatkowo, na ogół pod koniec pierwszego kwartału, pogłębiany tę problematykę pytając również o sposoby gospodarowania pieniędzmi oraz poczucie zagrożenia biedą.

SPOSÓB GOSPODAROWANIA PIENIĘDZMI I ZAGROŻENIE BIEDĄ

Ankietowani charakteryzując sposób gospodarowania pieniędzmi w swoich rodzinach najczęściej (55%) twierdzą, że żyje im się średnio – starcza na co dzień, ale muszą oszczędzać na poważniejsze zakupy¹. Mniej więcej co czwarty ma większą swobodę w gospodarowaniu domowym budżetem: żyje mu się dobrze – starcza na wiele bez specjalnego oszczędzania (24%) – bądź bardzo dobrze – może sobie pozwolić na pewien luksus (2%). Mniejszymi niż przeciętnie zasobami dysponuje co piąty ankietowany, przy czym przeważająca część tej grupy deklaruje, że żyje skromnie (17%) – co oznacza, że na co dzień musi gospodarować bardzo oszczędnie, a jedynie nieliczni (2%) określają życie swojej rodziny jak bardzo biedne i przyznają, że nie starcza im na zaspokojenie nawet podstawowych potrzeb.

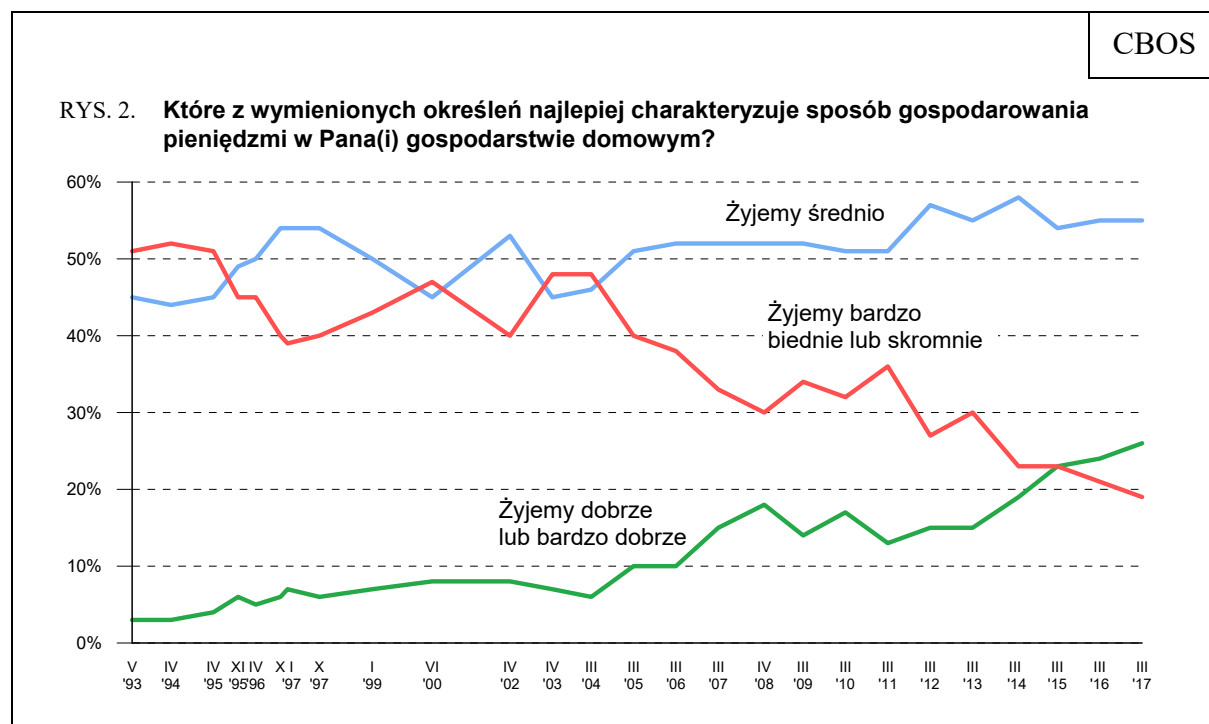

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (322) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganymi komputerowo (CAPI) w dniach 2–9 marca 2017 roku na liczącej 1020 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Uwzględniając dłuższą, ponad dwudziestoletnią perspektywę, można zauważyć bardzo znaczącą poprawę położenia materialnego Polaków. W tym czasie zdecydowanie zwiększył się odsetek respondentów żyjących na ponadprzeciętnym poziomie, przy jednoczesnym spadku odsetka żyjących skromnie lub biednie. W ubiegłym roku, po raz pierwszy, od kiedy monitorujemy tę kwestię, rejestrujemy przewagę osób żyjących na przynajmniej dobrym poziomie nad tymi, którzy pod tym względem sytuują się poniżej średniej. W tym roku przewaga ta nieznacznie się pogłębiła i odsetek deklarujących, że żyje im się dobrze lub bardzo dobrze, jest najwyższy spośród dotąd notowanych, natomiast oceniających swoją sytuację finansową poniżej przeciętnej – najniższy.

Tabela 1

Które z wymienionych określić najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według terminów badań														
	III '04	III '05	III '06	III '07	IV '08	III '09	III '10	III '11	III '12	III '13	III '14	III '15	III '16	III '17	
	w procentach														
Żyjemy bardzo biednie	9	6	8	5	4	6	5	3	3	5	3	3	3	2	
Żyjemy skromnie	39	34	30	28	26	28	27	33	24	25	20	20	18	17	
Żyjemy średnio	46	51	52	52	52	52	51	51	57	55	58	54	55	55	
Żyjemy dobrze	6	9	9	14	17	13	15	12	15	14	17	21	21	24	
Żyjemy bardzo dobrze	0	1	1	1	1	1	2	1	0	1	2	2	3	2	

Sytuacja finansowa badanych w dużym stopniu związana jest z poziomem wykształcenia. Wprawdzie we wszystkich kategoriach wyróżnionych ze względu na wykształcenie standard życia najczęściej określany jest jako przeciętny, jednak odsetki zadowolonych i niezadowolonych w poszczególnych kategoriach różnią się bardzo znacząco. Więcej niż co trzeci badany z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym deklaruje, że jego rodzina żyje skromnie lub biednie, podczas gdy zaledwie co siedemnasty z wykształceniem wyższym tak właśnie charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w swojej rodzinie. Z kolei ponad dwie piąte ankietowanych z wykształceniem wyższym i jedynie 16% respondentów z wykształceniem podstawowym żyje na poziomie ponadprzeciętnym.

Tabela 2

Wykształcenie	Które z wymienionych określę najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pana(i) gospodarstwie domowym?		
	Żyjemy biednie lub skromnie	Żyjemy średnio	Żyjemy dobrze lub bardzo dobrze
	w procentach		
Podstawowe/gimnazjalne	35	49	16
Zasadnicze zawodowe	25	58	17
Średnie	15	59	25
Wyższe	6	51	42

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

Kolejnym czynnikiem, w pewnej mierze związanym z poziomem wykształcenia, jest wiek badanych. Generalnie lepiej swój standard życia oceniają młodszy niż starsi ankietowani.

Sposoby gospodarowania pieniędzmi pozostają w naturalny sposób w związku z oceną warunków materialnych gospodarstw domowych oraz dochodami przypadającymi na jedną osobę. Gorzej swój standard życia postrzegają badani mniej zadowoleni z warunków materialnych swoich rodzin, z gospodarstw domowych o niższych dochodach na osobę.

Zdecydowana większość badanych nie obawia się biedy, w tym ponad dwie piąte (42%) bierze pod uwagę pogorszenie sytuacji materialnej, a mniej niż jedna trzecia (30%) jest całkowicie spokojna o swoją przyszłość. Biedy obawia się ponad jedna czwarta respondentów, przy czym 21% uważa, że jakoś sobie poradzi, a 6% odczuwa bezradność.

Tabela 3

Które z poniższych stwierdzeń wybrał(a)by Pan(i) jako najbardziej zgodne z obecną sytuacją finansową w Pana(i) gospodarstwie domowym?	Wskazania respondentów według terminów badań													
	III '04	III '05	III '06	III '07	IV '08	III '09	III '10	III '11	III '12	III '13	III '14	III '15	III '16	III '17
	w procentach													
Jestem spokojny(a), że finansowo dam (damy) sobie radę	11	15	19	21	24	18	21	18	19	17	24	23	27	30
Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że moja (nasza) sytuacja materialna może się pogorszyć	36	33	34	33	36	39	38	39	39	36	41	43	43	42
Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzę (poradzimy)	37	37	33	35	32	33	31	32	33	36	28	28	22	21
Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzę (poradzimy)	15	14	13	9	8	9	9	10	8	9	6	5	7	6
Trudno powiedzieć	1	1	1	2	0	1	1	1	2	1	1	1	1	1

W ciągu ostatniego roku nieznacznie zwiększył się odsetek badanych spokojnych o swoją przyszłość, zaś zmniejszył obawiających się biedy. Zarejestrowane w tym roku zmiany wpisują się w dłuższy trend, a znaczący spadek odsetka obawiających się biedy zarejestrowaliśmy w roku 2014. W tym roku odsetek respondentów spokojnych o swoje finanse jest najwyższy od dwudziestu lat, a obawiających się biedy – najniższy. Patrząc z dłuższej perspektywy można zauważyć, że obawiający się biedy w ostatniej dekadzie należeli do mniejszości, zaś w poprzedniej – mniej więcej połowa Polaków wyrażała tego typu obawy. Znaczącą poprawę odnotowaliśmy w roku 2014, gdy tylko jedna trzecia respondentów deklarowała, że obawia się biedy. W kolejnych latach następowała poprawa, a obecnie tego rodzaju obawy wyraża mniej więcej co czwarty ankietowany.

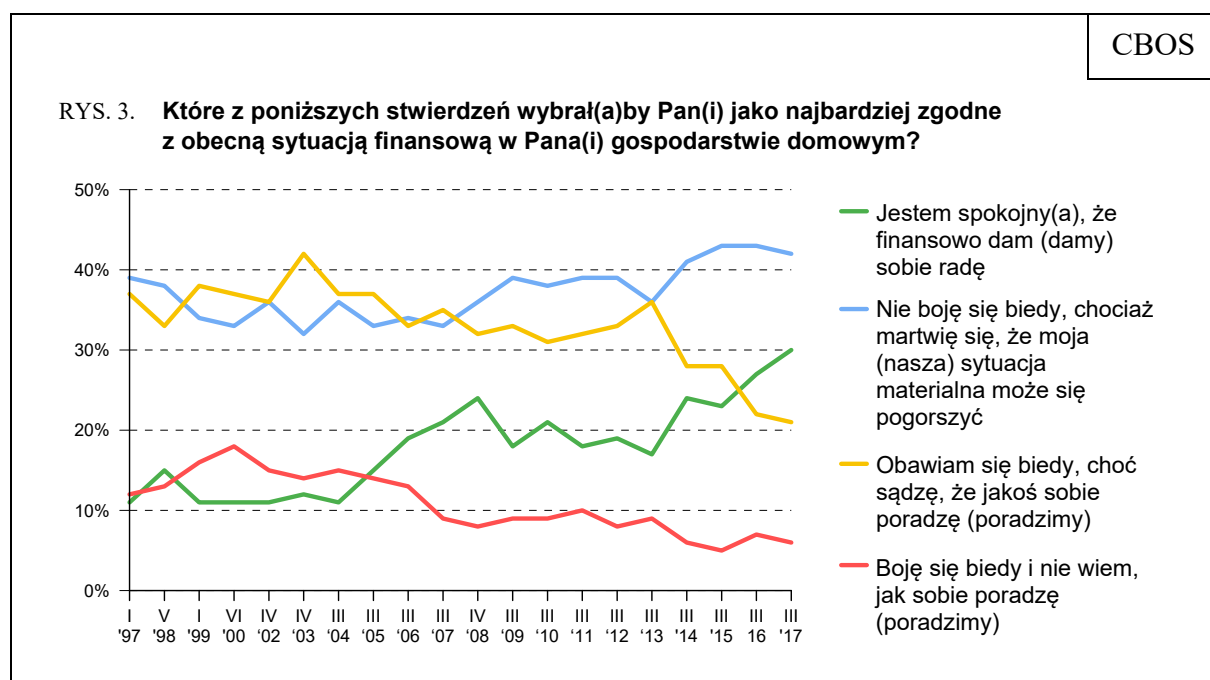
Poczucie zagrożenia biedą i jednocześnie bezradności wobec niej częściej niż pozostali deklarują badani źle oceniający sytuację materialną swoich gospodarstw domowych, z rodzin o najniższych dochodach *per capita* (nieprzekraczających 649 zł), ankietowani z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym oraz najstarsi respondenci, w wieku 65 lat i więcej. Natomiast poczucie całkowitego bezpieczeństwa materialnego najczęściej wyrażają ankietowani zadowoleni z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych – o dochodach wynoszących co najmniej 2000 zł na osobę, najmłodszy respondenci, w wieku 18–24 lata, mieszkający w dużych miastach, liczących 100–500 tys. mieszkańców, oraz absolwenci wyższych uczelni.

Tabela 4

Sposób gospodarowania pieniędzmi	Deklarowane poczucie bezpieczeństwa materialnego			
	Jestem spokojny(a), że finansowo damy sobie radę	Nie boję się biedy, choć martwię się, że nasza sytuacja może się pogorszyć	Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzimy	Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzimy
	w procentach			
Żyjemy skromnie lub bardzo biednie	7	36	39	19
Żyjemy średnio	24	50	23	3
Żyjemy dobrze lub bardzo dobrze	56	36	7	1

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

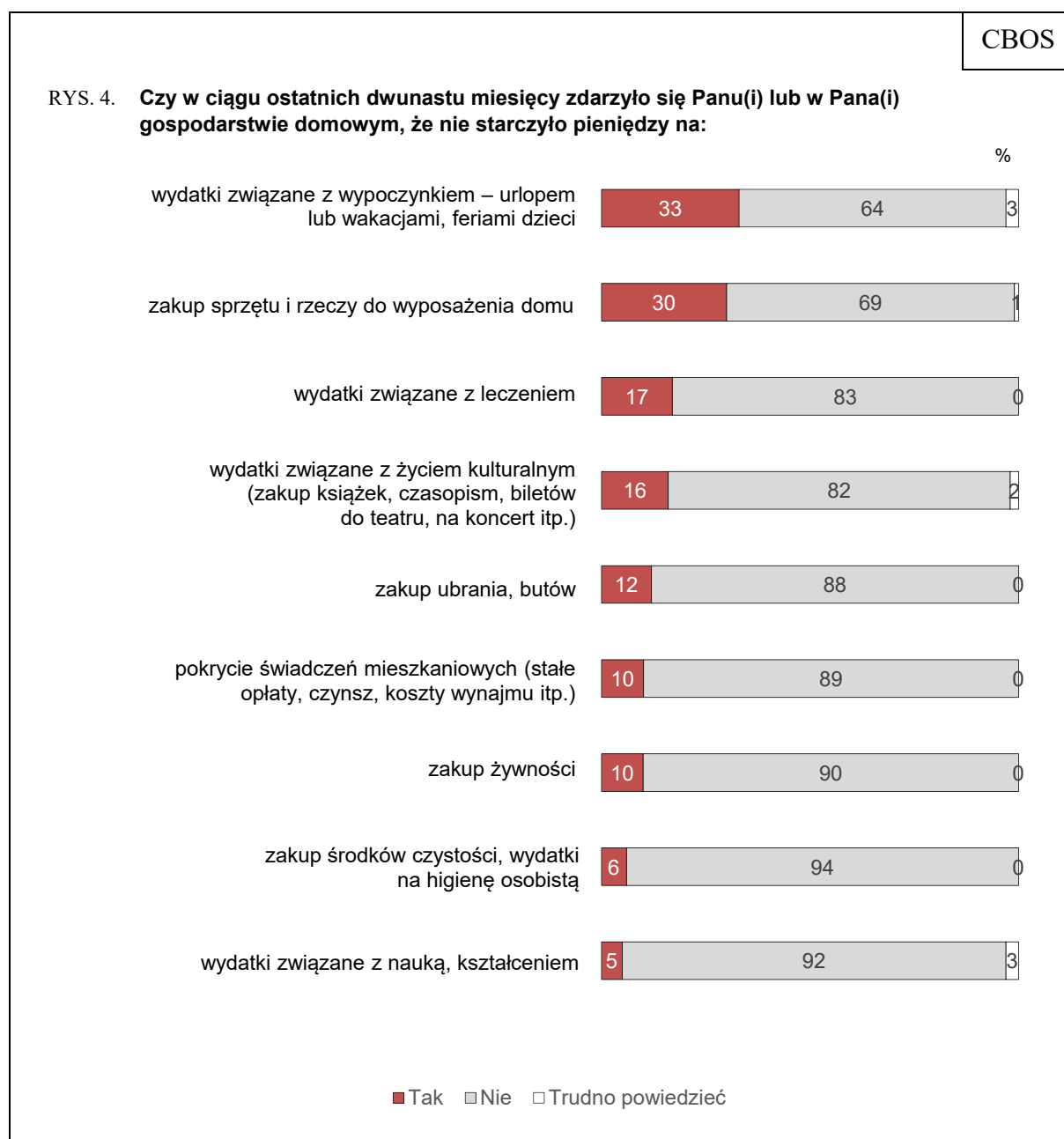
Poczucie zagrożenia biedą, co naturalne, w dużym stopniu związane jest z posiadaniem zasobami finansowymi. Ankietowani żyjący na ponadprzeciętnym poziomie, którym starcza na wiele bez specjalnego oszczędzania, w większości są spokojni o swoją finansową przyszłość. Z kolei respondenci żyjący na średnim poziomie, którym starcza na co dzień, lecz muszą oszczędzać na poważniejsze zakupy, najczęściej nie obawiają się biedy, choć liczą się z tym, że ich sytuacja może się pogorszyć. Badani żyjący skromnie bądź biednie w większości obawiają się biedy, przy czym 39% z nich uważa, że jakoś sobie poradzi, a 19% deklaruje bezradność.

Pominięto odpowiedzi „trudno powiedzieć”

KŁOPOTY FINANSOWE RODZIN

W sondażu zapytaliśmy również o poziom zaspokojenia – względnie deprivacji – rozmaitych potrzeb, w znacznej mierze pokrywających się z obszarami objętymi definicją minimum socjalnego (z pominięciem wydatków na transport i łączność). Warto podkreślić, że minimum socjalne, w swych założeniach, uwzględnia nie tylko potrzeby biologiczne, lecz również utrzymanie więzi społecznych w czasie pracy, nauki i wypoczynku².

² <https://www.ipiss.com.pl/?zaklady=minimum-socjalne-oraz-minimum-egzystencji>

Jedna trzecia badanych zadeklarowała, że w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy zdarzały się sytuacje, że w ich gospodarstwach domowych brakowało na wydatki związane z wyżywieniem (33%), niewiele mniej w tym kontekście mówiło o zakupie sprzętu i rzeczy do wyposażenia domu (30%). Co szósty ankietowany stwierdził, że nie starczyło mu lub jego rodzinie na wydatki związane z leczeniem (17%) i mniej więcej tyle samo – że w ich gospodarstwach domowych z przyczyn finansowych ograniczane były wydatki na życie kulturalne (16%). Co ósmy respondent zadeklarował, że w jego rodzinie w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy brakowało pieniędzy na zakup ubrania, butów (12%), a niewielu mniej nie starczało na zakup żywności lub regulowanie opłat mieszkaniowych (po 10%). Relatywnie niewiele rodzin musiało ograniczać zakupy środków czystości, wydatki na higienę osobistą (6%) lub wydatki związane z nauką i kształceniem (5% ogółu badanych, 7% wśród respondentów mających pod swoją opieką dzieci do 18 roku życia).

Patrząc z dłuższej perspektywy można zauważyć, że w latach 1995–2006 rejestrowaliśmy znacznie wyższe odsetki deklaracji świadczących o niezaspokojeniu analizowanych potrzeb. Co szczególnie istotne, w tym okresie wszystkie badane wskaźniki – z wyjątkiem dotyczących wydatków na żywność, odzież i obuwie – utrzymywały się na względnie stabilnym poziomie. Jednocześnie skala problemów z pokryciem wydatków na żywność, ubranie i odzież malała. W roku 2010 zanotowaliśmy znaczącą poprawę we wszystkich analizowanych obszarach, a w dwóch kolejnych pomiarach wskaźniki deprivacji potrzeb zmieniały się tylko w niewielkim stopniu. W tym roku ponownie zarejestrowaliśmy poprawę we wszystkich obszarach, a w większości z nich – nawet bardzo znaczącą.

Tabela 5

Czy w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy zdarzyło się Panu(i) lub w Pana(i) gospodarstwie domowym, że nie starczyło pieniędzy na:	Odpowiedzi twierdzące według terminów badań											
	XI 1995	IV 1996	X 1996	X 1997	IV 2002	IV 2003	III 2005	III 2006	III 2010	III 2011	III 2014	III 2017
	w procentach											
– wydatki związane z wypoczynkiem – urlopem lub wakacjami, feriami dzieci	-	-	-	-	60	59	57	59	41	45	41	33
– zakup sprzętu i rzeczy do wyposażenia domu	-	-	-	-	58	60	57	57	41	42	38	30
– wydatki związane z leczeniem	37	39	39	35	36	39	37	36	25	27	21	17
– wydatki związane z życiem kulturalnym (zakup książek, czasopism, biletów do teatru, na koncert itp.)	47	48	43	42	41	44	42	44	26	28	25	16
– zakup ubrania, butów	57	56	47	46	38	39	38	36	21	23	20	12
– pokrycie świadczeń mieszkaniowych (stałe opłaty, czynsz, koszty wynajmu itp.)	-	-	-	-	-	32	29	24	18	19	18	10
– zakup żywności	37	35	32	28	25	29	27	25	16	19	16	10
– zakup środków czystości, wydatki na higienę osobistą	22	20	20	15	19	22	19	20	13	14	9	6
– wydatki związane z nauką, kształceniem	22	20	21	22	20	23	22	21	12	12	11	5

Ponad dwie piąte ankietowanych (44%) deklaruje, że w okresie ostatnich dwunastu miesięcy ich rodziny doświadczyły problemów z zaspokojeniem jakichś potrzeb, w tym jedna piąta badanych miała problemy z pokryciem wydatków w jednym bądź w dwóch spośród analizowanych obszarów (21%), a więcej niż co piąty – w trzech lub więcej (23%). Ponad połowa ankietowanych (56%) deklaruje, że ich rodziny nie miały problemów z zaspokojeniem potrzeb w żadnej z uwzględnionych dziedzin.

Tabela 6

Poziom zaspokojenia lub deprywacji potrzeb rodzin	Wskazania respondentów według terminów badań						
	IV 2003	III 2005	III 2006	III 2010	III 2011	III 2014	III 2017
	w procentach						
Badani, których rodziny nie miały problemów finansowych w żadnej dziedzinie	25	28	27	43	39	45	56
Badani, których rodziny miały problemy:							
– w jednej dziedzinie	9	10	10	13	13	11	11
– w dwóch dziedzinach	10	11	11	11	11	12	10
– w trzech dziedzinach	10	9	10	8	9	9	7
– w czterech dziedzinach	11	9	9	7	7	6	6
– w pięciu dziedzinach	8	8	8	4	6	4	2
– w sześciu dziedzinach	6	7	6	4	5	4	2
– w siedmiu dziedzinach	6	6	6	3	3	4	2
– w ośmiu dziedzinach	6	4	5	3	4	2	2
– w dziewięciu dziedzinach	9	8	7	4	3	3	2

Przeciętnie ankietowani wskazywali więcej niż jeden obszar uwzględniony w sondażu (średnia 1,40³). Z analiz wynika, że stopień niezaspokojenia potrzeb zależy – co naturalne – od położenia materialnego, wykształcenia, miejsca zamieszkania oraz od sytuacji społeczno-zawodowej. Przeciętnie, najwięcej obszarów niezaspokojenia potrzeb wskazywali badani niezadowoleni z warunków materialnych własnych gospodarstw domowych (średnia 4,63), z gospodarstw domowych o najniższych dochodach na osobę – nieprzekraczających 650 zł (średnia 2,74), mieszkający w małych miastach do 20 tys. mieszkańców (1,93), z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (1,89). W grupach społeczno-zawodowych największą deprywację potrzeb zgłaszali robotnicy niewykwalifikowani (2,37), bezrobotni (2,22) oraz renciści (1,99).

Analiza poziomu zaspokojenia lub też deprywacji potrzeb rodziny umożliwia lepsze zrozumienie, co dla badanych oznacza *de facto* życie skromne, przeciętne lub dobre. Większość ankietowanych, którzy stwierdzili, że im i ich rodzinom żyje się biednie lub skromnie, zadeklarowało, iż w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy zabrakło im na wydatki związane z wypoczynkiem (57%), wyposażeniem domu (57%) oraz leczeniem (51%). Mniej więcej dwie piąte z nich nie miało pieniędzy na wydatki związane z życiem kulturalnym (41%). W domach

³ Wskaźnik deprywacji pokazuje, w ilu spośród dziewięciu wyszczególnionych obszarów badani deklaruowali występowanie sytuacji braku dostatecznych środków finansowych na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy.

ponad jednej trzeciej najuboższych (36%) nie starczało pieniędzy na zakup żywności, odzieży oraz obuwia (36%), a blisko jednej trzeciej – na pokrycie świadczeń mieszkaniowych (30%).

Badani określający sytuację swoich rodzin jako przeciętną również najczęściej mieli problemy ze sfinansowaniem wycieczki oraz zakupem sprzętu i rzeczy do wyposażenia domu. Problemy te zgłaszała mniej więcej jedna trzecia ankietowanych oceniających swój standard życia jako średni.

Okazuje się, że nawet wśród respondentów określających swój poziom życia jako dobry lub bardzo dobry zdarzały się sytuacje niezaspokojenia pewnych uwzględnionych w sondażu potrzeb – najczęściej związanych z wycieczkami (11%) oraz wyposażeniem domu (8%).

Tabela 7

Czy w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy zdarzyło się Panu(i) lub w Pana(i) gospodarstwie domowym, że nie starczyło pieniędzy na:	Odpowiedzi twierdzące badanych deklarujących, że ich rodziny żyją:		
	biednie lub skromnie	średnio	dobrze lub bardzo dobrze
	w procentach		
– wydatki związane z wycieczkami – urlopem lub wakacjami, feriami dzieci	57	35	11
– zakup sprzętu i rzeczy do wyposażenia domu	57	31	8
– wydatki związane z leczeniem	51	12	2
– wydatki związane z życiem kulturalnym (zakup książek, czasopism, biletów do teatru, na koncert itp.)	41	15	1
– zakup ubrania, butów	36	8	0
– zakup żywności	36	5	0
– pokrycie świadczeń mieszkaniowych (stałe opłaty, czynsz, koszty wynajmu itp.)	30	8	0
– zakup środków czystości, wydatki na higienę osobistą	21	4	0
– wydatki związane z nauką, kształceniem	11	5	0

WARUNKI MATERIALNE GOSPODARSTW DOMOWYCH – OCENY I PRZEWIDYWANIA

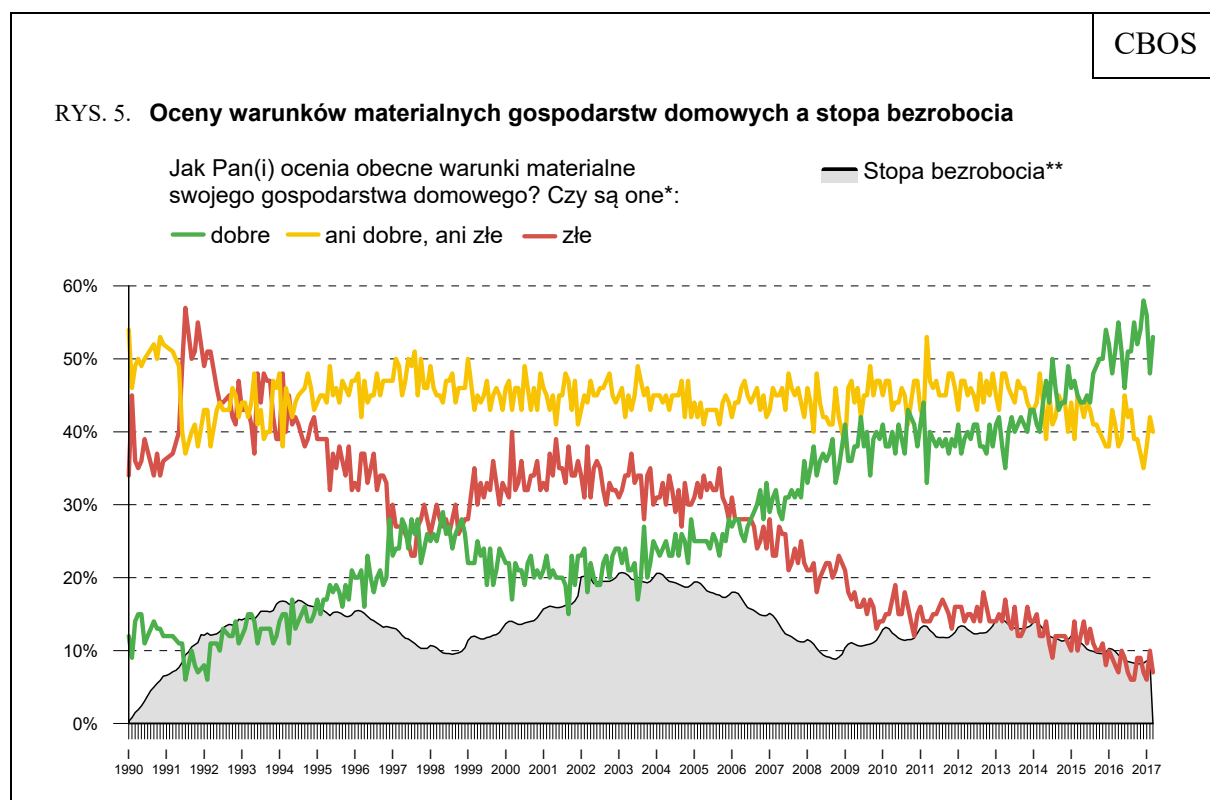
Obecnie ponad połowa badanych (53%) ocenia warunki materialne swoich gospodarstw domowych jako dobre, co czternasty jako złe (7%), a dwie piąte – jako przeciętne (40%). W ciągu ostatniego roku oceny te utrzymywały się na relatywnie stabilnym poziomie, natomiast uwzględniając dłuższą – trzydziestoletnią już – perspektywę można zauważyć ogromną ich poprawę. Trzydzieści lat temu zadowolonych z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych było znacznie mniej niż niezadowolonych, w kolejnych latach postrzeganie własnego położenia materialnego, pomimo pewnych krótkookresowych wahań

poprawiało się. Niezmiennie od około połowy 2006 roku więcej jest zadowolonych niż niezadowolonych z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych, a mniej więcej od połowy 2015 roku liczba zadowolonych przewyższa nawet liczbę określających swoje położenie materialne jako przeciętne.

Tabela 8

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2016											2017		
	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	w procentach													
– dobre	48	51	55	51	46	51	51	55	52	54	58	56	48	53
– ani dobre, ani złe	43	41	38	39	45	42	43	39	39	37	35	38	42	40
– złe	9	8	7	10	9	7	6	6	9	9	7	6	10	7

Warto podkreślić, że dobre oceny warunków materialnych w znacznej mierze korespondują z niską stopą bezrobocia, która w lutym 2017 roku kształtowała się na poziomie 8,5%.

* Do marca 1992 roku pytanie brzmiało: „Jak ocenia Pan(i) swoje (rodziny) obecne warunki materialne?”, a środkową kategorią skali było „średnie, przeciętne”

** Dane GUS, stopa bezrobocia rejestrowanego

Oceny warunków materialnych gospodarstw domowych różnicuje wiek, wykształcenie oraz dochody *per capita*. Stosunkowo często zadowolone z warunków materialnych swoich gospodarstw domowych deklarują ankietowani z rodzin, w których dochody *per capita* wynoszą co najmniej 2000 zł (78%), najmłodsi ankietowani – w wieku 18–24 lata (69%) oraz absolwenci wyższych uczelni (69%). Niezadowolone najczęściej wyrażają respondenci z gospodarstw domowych o najniższych dochodach *per capita* – do 650 zł (16%), z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (14%) oraz badani w wieku 55–64 lata (13%).

Prognozy sytuacji materialnej gospodarstw domowych pozostawały w ostatnim roku względnie stabilne. Obecnie, podobnie jak w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy, zdecydowana większość badanych (76%) uważa, że ich sytuacja materialna w najbliższym roku nie zmieni się. Pozostali mniej więcej dwukrotnie częściej liczą na poprawę własnej sytuacji materialnej, niż obawiają się jej pogorszenia.

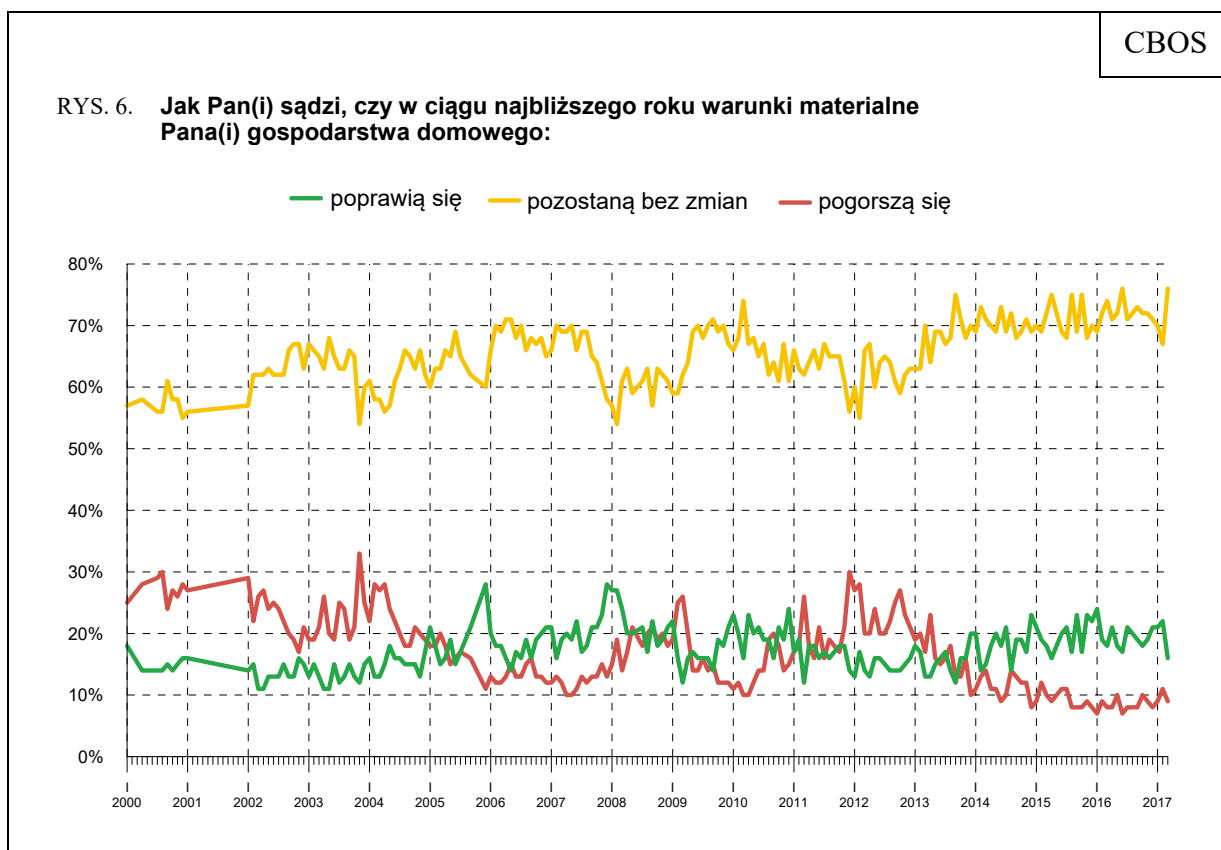

Tabela 9

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku warunki materialne Pana(i) gospodarstwa domowego:	Wskazania respondentów według terminów badań													
	2016											2017		
	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III
	w procentach													
– poprawią się	19	18	21	18	17	21	20	19	18	19	21	21	22	16
– pozostaną bez zmian	72	74	71	72	76	71	72	73	72	72	71	70	67	76
– pogorszą się	9	8	8	10	7	8	8	8	10	9	8	9	11	9

Z analiz różnicowań społeczno-demograficznych wynika, że optymizm w postrzeganiu własnej sytuacji materialnej silnie związany jest z wiekiem. Nadzieja na poprawę warunków materialnych wraz z wiekiem spada – wyraża ją 31% ankietowanych mających 18–24 lata oraz zaledwie 6% badanych w wieku 65 lat i więcej.

Zauważyć można ponadto, że bardziej optymistycznie patrzą w przyszłość respondenci zadowoleni z obecnej sytuacji materialnej, zaś ci oceniający swoje położenie krytycznie, częściej niż pozostali obawiają się pogorszenia.

Tabela 10

Ocena własnych warunków materialnych	Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku warunki materialne Pana(i) gospodarstwa domowego:		
	pogorszą się	pozostaną bez zmian	poprawią się
	w procentach		
Złe	21	62	17
Średnie	11	78	10
Dobre	5	76	20

W tym roku odnotowaliśmy polepszenie wielu wskaźników dotyczących położenia materialnego Polaków, a zarejestrowane zmiany stanowią kontynuację trendu poprawy. Warto podkreślić, że odsetek badanych deklarujących, że żyje im się dobrze lub bardzo dobrze, jest najwyższy spośród dotąd notowanych, a odsetek oceniających swój poziom życia poniżej przeciętnej – najniższy. Zaznaczyć przy tym należy, że już drugi rok z kolei liczba badanych dobrze lub bardzo dobrze postrzegających swój poziom życia jest większa od liczby ankietowanych określających go jako mniej niż przeciętny. W stosunku do poprzedniego roku nieznacznie ubyło ankietowanych obawiających się biedy, a odsetek całkowicie spokojnych

o swoją finansową przyszłość jest najwyższy od dwudziestu lat. W tym roku zanotowaliśmy też najniższy od ponad dwudziestu lat, czyli od kiedy pytamy o tę kwestię, poziom deprivacji potrzeb związanych z zapewnieniem minimalnego bezpieczeństwa socjalnego. Z dostępnych danych wynika, że w tym roku po raz pierwszy, większość badanych zadeklarowała, iż ich rodziny nie miały problemów z zaspokojeniem potrzeb w żadnej z uwzględnionych w sondażu dziedzin.

Opracowała
Małgorzata OMYŁA-RUDZKA

A N E K S

Tabela 1

		Które z wymienionych określę najlepiej charakteryzuje sposób gospodarowania pieniędzmi w Pan(i) gospodarstwie domowym?			Liczba osób
		Żyjemy bardzo biednie lub skromnie	Żyjemy średnio	Żyjemy dobrze lub bardzo dobrze	
		%	%	%	
Ogółem		19	55	26	1017
Płeć	Mężczyźni	19	57	23	479
	Kobiety	19	53	28	538
Wiek	18–24 lata	8	37	54	79
	25–34	8	55	37	196
	35–44	14	60	26	190
	45–54	19	59	22	152
	55–64	30	51	18	185
	65 lat i więcej	29	58	13	215
Miejsce zamieszkania	Wieś	20	57	23	405
	Miasto do 19 999	25	50	24	135
	20 000 – 99 999	22	50	28	205
	100 000 – 499 999	14	56	30	154
	500 000 i więcej mieszk.	11	64	26	118
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	35	49	16	204
	Zasadnicze zawodowe	25	58	17	249
	Średnie	15	59	25	310
	Wyższe	6	51	42	255
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	4	51	44	106
	Średni personel, technicy	8	66	26	37
	Pracownicy adm.-biurowi	7	51	42	53
	Pracownicy usług	17	63	20	67
	Robotnicy wykwalifikowani	13	62	25	123
	Robotnicy niewykwalifik.	30	61	9	43
	Rolnicy	26	56	18	55
	Pracujący na własny rach.	6	52	42	51
	Bezrobotni	41	38	21	40
	Emeryci	28	55	17	250
	Renciści	35	60	4	70
	Uczniowie i studenci	3	29	69	41
Pracuje w:	Gospodynie domowe i inni	19	57	25	80
	inst. państw., publicznej	12	57	31	130
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	6	75	19	83
	sekt. pryw. poza rolnict.	13	53	34	271
	prywatnym gosp. rolnym	21	57	22	54
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	36	53	10	94
	Od 650 zł do 999 zł	31	53	16	121
	Od 1000 zł do 1399 zł	29	55	16	187
	Od 1400 zł do 1999 zł	14	62	23	157
	2000 zł i więcej	5	46	48	173
Ocena własnych war. mater.	Złe	78	20	2	70
	Średnie	29	67	4	407
	Dobre	5	50	45	540
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	23	56	22	47
	Raz w tygodniu	17	60	23	445
	1–2 razy w miesiącu	21	52	27	163
	Kilka razy w roku	20	55	25	247
	W ogóle nie uczestniczy	24	38	38	105
Poglądy polityczne	Lewica	16	50	34	175
	Centrum	16	55	29	267
	Prawica	18	58	24	303
	Trudno powiedzieć	26	54	20	261

Tabela 2

		Które z poniższych stwierdzeń wybrał(a)by Pan(i) jako najbardziej zgodne z obecną sytuacją finansową w Pan(i) gospodarstwie domowym?					Liczba osób
		Jestem spokojny(a), że finansowo dam (damy) sobie radę	Nie boję się biedy, chociaż martwię się, że moja (nasza) sytuacja materialna może się pogorszyć	Obawiam się biedy, choć sądzę, że jakoś sobie poradzę (poradzimy)	Boję się biedy i nie wiem, jak sobie poradzę (poradzimy)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		30	42	21	6	1	1020
Płeć	Meżczyźni	32	44	18	5	1	480
	Kobiety	27	41	24	6	1	540
Wiek	18–24 lata	45	40	10	1	4	79
	25–34	37	44	16	3	1	197
	35–44	28	48	21	3		190
	45–54	29	42	21	7	1	154
	55–64	19	44	27	8	1	185
	65 lat i więcej	28	36	25	9	2	215
Miejsce zamieszkania	Wieś	23	46	24	5	2	406
	Miasto do 19 999	33	35	25	7		135
	20 000 – 99 999	32	40	21	5	1	206
	100 000 – 499 999	38	45	12	5		155
Wykształcenie	500 000 i więcej mieszk.	33	40	18	8		118
	Podstawowe / gimnazjalne	21	39	26	11	2	204
	Zasadnicze zawodowe	26	42	25	7	0	249
	Średnie	29	45	21	3	1	312
Grupa społeczna i zawodowa	Wyższe	40	42	14	3	1	255
	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	41	48	10	1	1	106
	Średni personel, technicy	29	44	27			37
	Pracownicy adm.-biurowi	42	31	20	6		53
	Pracownicy usług	20	52	25	4		67
	Robotnicy wykwalifikowani	36	41	21	1	1	124
	Robotnicy niewykwalifik.	14	46	25	12	3	43
	Rolnicy	18	58	17	7		55
	Pracujący na własny rach.	33	45	11	12		51
	Bezrobotni	22	36	34	8		40
	Emeryci	28	38	24	8	2	250
	Renciści	15	38	40	5	1	70
Pracuje w:	Uczniowie i studenci	56	39	3		2	41
	Gospodynie domowe i inni	27	44	19	9	2	83
	inst. państw., publicznej	34	48	16	2	1	130
	spółce właścicieli prywatnych i państw	29	40	23	6	2	83
	sekt. pryw. poza rolnict.	33	44	18	4	0	272
Dochody na jedną osobę	prywatnym gosp. rolnym	20	58	18	4		54
	Do 649 zł	16	43	31	10		94
	Od 650 zł do 999 zł	16	46	33	5		121
	Od 1000 zł do 1399 zł	20	45	27	8	1	187
	Od 1400 zł do 1999 zł	31	50	15	3		157
Ocena własnych war. mater.	2000 zł i więcej	52	38	10	0		173
	Złe	4	25	38	31	2	70
	Średnie	12	48	32	7	1	408
Udział w prakt. religijnych	Dobre	46	41	11	1	1	542
	Kilka razy w tygodniu	25	43	25	7		47
	Raz w tygodniu	29	43	22	5	1	445
	1–2 razy w miesiącu	26	44	25	4	1	163
	Kilka razy w roku	30	43	20	6	1	249
Poglądy polityczne	W ogóle nie uczestniczy	40	37	11	11	2	106
	Lewica	39	38	19	4	1	175
	Centrum	32	44	19	4	1	267
	Prawica	31	44	19	5	1	303
	Trudno powiedzieć	20	42	27	9	1	264

Tabela 3

		Wskaźnik deprivacji*		Liczba osób
		Średnia	Odchylenie standardowe	
Ogółem		1,40	2,16	1020
Płeć	Mężczyźni	1,25	2,12	480
	Kobiety	1,53	2,18	540
Wiek	18–24 lata	1,20	2,23	79
	25–34	1,13	2,02	197
	35–44	1,26	2,06	190
	45–54	1,64	2,44	154
	55–64	1,77	2,30	185
	65 lat i więcej	1,33	1,95	215
Miejsce zamieszkania	Wieś	1,29	2,04	406
	Miasto do 19 999	1,93	2,64	135
	20 000 – 99 999	1,43	2,31	206
	100 000 – 499 999	1,07	1,81	155
	500 000 i więcej mieszk.	1,51	2,00	118
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	1,89	2,44	204
	Zasadnicze zawodowe	1,63	2,40	249
	Średnie	1,35	2,15	312
	Wyższe	0,82	1,41	255
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	0,58	1,13	106
	Średni personel, technicy	1,47	2,45	37
	Pracownicy adm.–biurowi	1,30	2,17	53
	Pracownicy usług	1,50	2,20	67
	Robotnicy wykwalifikowani	1,49	2,42	124
	Robotnicy niewykwalifik.	2,37	2,99	43
	Rolnicy	0,83	1,60	55
	Pracujący na własny rach.	1,08	1,86	51
	Bezrobotni	2,22	2,63	40
	Emeryci	1,40	2,00	250
	Renciści	1,99	2,29	70
	Uczniowie i studenci	0,38	0,77	41
	Gospodynie domowe i inni	1,90	2,50	83
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	1,19	2,00	130
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	1,50	2,39	83
	sekt. pryw. poza rolnict.	1,32	2,22	272
	prywatnym gosp. rolnym	0,69	1,38	54
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	2,74	2,85	94
	Od 650 zł do 999 zł	2,04	2,35	121
	Od 1000 zł do 1399 zł	1,75	2,40	187
	Od 1400 zł do 1999 zł	1,15	1,79	157
	2000 zł i więcej	0,58	1,28	173
Ocena własnych war. mater.	Złe	4,63	2,88	70
	Średnie	1,92	2,26	408
	Dobre	0,59	1,29	542
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	1,42	1,99	47
	Raz w tygodniu	1,20	1,93	445
	1–2 razy w miesiącu	1,39	2,16	163
	Kilka razy w roku	1,61	2,39	249
	W ogóle nie uczestniczy	1,71	2,46	106
Poglądy polityczne	Lewica	1,20	2,04	175
	Centrum	1,50	2,38	267
	Prawica	1,17	1,83	303
	Trudno powiedzieć	1,68	2,31	264

* Wskaźnik deprivacji pokazuje, w ilu spośród dziewięciu wyszczególnionych obszarów badani deklaruowali występowanie sytuacji braku dostatecznych środków finansowych na zaspokojenie potrzeb gospodarstwa domowego w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy. W badaniu uwzględnione zostały następujące obszary: 1) zakup żywności, 2) zakup ubrania i butów, 3) zakup środków czystości, wydatki na higienę osobistą, 4) wydatki związane z leczeniem, 5) wydatki związane z nauką, kształceniem, 6) wydatki związane z życiem kulturalnym, 7) wydatki związane z wypoczynkiem, 8) wydatki na zakup sprzętu do wyposażenia domu, 9) środki na pokrycie świadczeń mieszkaniowych. Wskaźnik może przyjmować wartości od 0 do 9.

Tabela 4

		Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:			Liczba osób
		złe	ani dobre, ani złe	dobre	
		%	%	%	
Ogółem		7	40	53	1020
Płeć	Mężczyźni	8	40	52	480
	Kobiety	6	40	54	540
Wiek	18–24 lata	10	21	69	79
	25–34	2	34	64	197
	35–44	2	41	57	190
	45–54	6	37	57	154
	55–64	13	47	40	185
	65 lat i więcej	9	48	42	215
Miejsce zamieszkania	Wieś	6	43	51	406
	Miasto do 19 999	10	37	53	135
	20 000 – 99 999	8	38	54	206
	100 000 – 499 999	5	37	58	155
	500 000 i więcej mieszk.	7	40	53	118
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	14	47	39	204
	Zasadnicze zawodowe	10	48	42	249
	Średnie	4	37	58	312
	Wyższe	1	30	69	255
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	2	25	73	106
	Średni personel, technicy	7	40	53	37
	Pracownicy adm.–biurowi	2	40	58	53
	Pracownicy usług	6	40	53	67
	Robotnicy wykwalifikowani	5	35	60	124
	Robotnicy niewykwalifik.	12	60	27	43
	Rolnicy	3	54	43	55
	Pracujący na własny rach.	4	28	68	51
	Bezrobotni	8	53	38	40
	Emeryci	9	47	43	250
	Renciści	18	48	35	70
	Uczniowie i studenci	4	10	86	41
	Gospodynie domowe i inni	6	33	61	83
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	3	35	62	130
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	4	35	61	83
	sekt. prywat. poza rolnict.	6	36	57	272
	prywatnym gosp. rolnym	3	52	45	54
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	16	49	35	94
	Od 650 zł do 999 zł	14	47	39	121
	Od 1000 zł do 1399 zł	9	49	42	187
	Od 1400 zł do 1999 zł	3	46	51	157
	2000 zł i więcej	2	20	78	173
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	8	41	51	47
	Raz w tygodniu	5	44	52	445
	1–2 razy w miesiącu	6	40	54	163
	Kilka razy w roku	5	41	53	249
	W ogóle nie uczestniczy	21	22	57	106
Poglądy polityczne	Lewica	4	32	64	175
	Centrum	5	40	55	267
	Prawica	7	39	54	303
	Trudno powiedzieć	10	46	44	264

Tabela 5

		Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku warunki materialne Pana(i) gospodarstwa domowego:			Liczba osób
		pogorszą się	pozostaną bez zmian	poprawią się	
		%	%	%	
Ogółem		9	76	16	1020
Płeć	Mężczyźni	9	75	16	480
	Kobiety	8	76	16	540
Wiek	18–24 lata	4	65	31	79
	25–34	5	67	28	197
	35–44	8	74	17	190
	45–54	5	81	14	154
	55–64	10	82	8	185
	65 lat i więcej	15	79	6	215
Miejsce zamieszkania	Wieś	7	77	17	406
	Miasto do 19 999	13	76	10	135
	20 000 – 99 999	7	79	14	206
	100 000 – 499 999	8	71	21	155
	500 000 i więcej mieszk.	13	71	16	118
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	11	78	11	204
	Zasadnicze zawodowe	8	78	14	249
	Średnie	9	75	16	312
	Wyższe	7	72	21	255
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	6	75	19	106
	Średni personel, technicy	4	78	18	37
	Pracownicy adm.–biurowi	8	69	23	53
	Pracownicy usług	2	72	26	67
	Robotnicy wykwalifikowani	10	69	21	124
	Robotnicy niewykwalifik.	12	79	8	43
	Rolnicy	3	90	7	55
	Pracujący na własny rach.	7	64	29	51
	Bezrobotni	5	63	32	40
	Emeryci	14	82	5	250
	Renciści	10	83	7	70
	Uczniowie i studenci	6	63	32	41
		Gospodynie domowe i inni	7	77	17
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	7	74	19	130
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	10	69	21	83
	sekt. pryw. poza rolnict.	6	72	22	272
	prywatnym gosp. rolnym	5	87	8	54
Dochody na jedną osobę	Do 649 zł	6	70	24	94
	Od 650 zł do 999 zł	10	76	15	121
	Od 1000 zł do 1399 zł	11	75	14	187
	Od 1400 zł do 1999 zł	8	78	14	157
	2000 zł i więcej	9	75	16	173
Ocena własnych war. mater.	Złe	21	62	17	70
	Średnie	11	78	10	408
	Dobre	5	76	20	542
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	13	71	16	47
	Raz w tygodniu	8	78	14	445
	1–2 razy w miesiącu	4	82	13	163
	Kilka razy w roku	9	76	16	249
	W ogóle nie uczestniczy	14	57	29	106
Poglądy polityczne	Lewica	12	73	15	175
	Centrum	11	75	15	267
	Prawica	6	77	18	303
	Trudno powiedzieć	8	76	16	264